

Certs fenòmens atmosfèrics en el curs de l'any

Alexandre Ribó Golovart

Una característica del nostre clima és la vinguda força rítmica, de ritme anyal, de diferents temperis que ara i adés assoleixen intensitats considerables i provoquen desgràcies. El poble ha estat ben conscient del caràcter periòdic d'aitals maltempsades i també s'ha adonat que el dit caràcter no és ben rigorós; nogensmenys ha posat nom a totes. No cada any es repeteix sencer, doncs, tot el repertori de fenòmens meteorològics rítmics notables; hom, però, pot imaginar-se un any durant el qual se succeís tot el repertori. Heus ací com seria tal any amb l'inventari no sols dels fortunals ans de tots els fenòmens meteorològics o oceanogràfics rellevants més o menys cíclics:

1. Gener

(a) **Minves del gener, minves de gener, calmes del gener** o, com diu Víctor Català¹, **boges del gener**.— Descens del nivell de la mar, que s'observa a la costa catalana a primers de gener, és una seca².

(b) **Temporal d'any nou**.— Una de les tres tempestes més notables de l'any que assoten la costa catalana.

(c) **Setmana dels barbuts**.— Setmana més freda de l'any; és la que conté el 15 de gener.

2. Març

(a) **Temporal de les faves**.— Una de les tres tempestes més notables de l'any que assoten la costa catalana; correspon, més o menys, a l'equinocci de primavera (21 de març).

(b) **Dies manlllevats**.— Els tres darrers dies de març i els dos primers d'abril, que solen ésser molt dolents.

3. Juny

(a) **Calmes de juny**.— Descens del

nivell de la mar que s'observa a la costa catalana aquest mes. L'única referència trobada d'aquest fenomen és de Josep Pla³. És clar que també deuen ésser vàlids els sinònims **minves del juny, minves de juny**, etc., però no els tenim documentats.

(b) **Tramuntana de sant Antoni**.— Tempesta que assota la costa catalana; correspon, més o menys, al solstici d'estiu (21 de juny).

4. Agost

Canícula o jorns caniculars.— Dies més calorosos de l'any; són, més o menys, els del mes d'agost. Del primer jorn canicular se'n diu *dia caprifical*, que Pere Labèrnia⁴ defineix així:

Dia caprifical. Aquell en quels mosquits surten com eixams de les figas al principi de la canícula.

Els dies caniculars són aquells durant els quals l'estel anomenat *Canícula*⁵ ix i es pon amb el Sol.

5. Setembre

Rentabótes.— Una de les tres tempestes més notables de l'any que assoten la costa catalana; correspon, més o menys, a l'equinocci de tardor (23 de setembre). El terrible aiguat del Vallès de 1962 fou el 25 de setembre; va tractar-se, doncs, del rentabótes. Sembla que, al Vallès, del rentabótes en diuen **el carbasser**, però caldria confirmar-ho. Podria ésser que **rentabótes** no fos més que el nom que a la costa catalana rep el **cordonàs de sant Francesc**, però de moment no estem en condicions de poder-ho afirmar.

6. Octubre

Cordonàs de sant Francesc o **cor-**

donada de sant Francesc.— Temporal d'alguns dies abans o després del 4 d'octubre.

7. Novembre

(a) **Estiuet de sant Martí**.— Dies de relativa calor de la primera quinzena de novembre.

(b) **Roda de santa Caterina**.— Els quinze dies abans o després de santa Caterina (25 de novembre), durant els quals sol haver-hi grans temporals a la mar.

8. Desembre

(a) **Xàfec de santa Llúcia** o **aiguat de santa Llúcia**.— Plujada que sol fer cap al 13 de desembre.

(b) **Bonança o jorns alcionis**.— Els quinze dies immediats al solstici d'hivern (21 de desembre), són de calma a la mar i hom diu que durant aquests dies el blauet o alcíó cova els ous.

*****

Sembla que la primera referència escrita dels tres grans temporals anyals de la costa catalana (temporal d'any nou, temporal de les faves i rentabótes) és l'obra de Josep Ricart intitulada *Las tempestades en Barcelona* («L'Avenc», Barcelona 1896).

*****

A partir dels noms dels mesos es formen derivats, ço és, verbs, noms i adjectius, emprats sovint per a referir-se al temps atmosfèric. Exemples de verbs: *febregar, marcejar, abrilajar*, etc. Exemples de noms: *febrerada, marçada, abrilada*, etc. Exemples d'adjectius: *marçal, abrilenc, julio-lenc, setembrat*, etc. A partir dels noms de les estacions també es formen derivats semblants.◆

¹ Víctor Català, *Marines*, Llibreria Central, Barcelona 1928, p. 23.

² Una *seca* és una oscil·lació del nivell de la mar semblant a la de les marees però que no té relació amb el moviment del Sol ni de la Lluna ans amb la pressió atmosfèrica, etc. Eduard Fontserè, dins *Assaig d'un vocabulari meteorològic català* (Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 1948), de la *seca* en diu *seixa*, nom no català; en català se'n diu *seca*; vegeu, si no, l'article *ortiga* del DCVB o l'article *seques de gener* en el *Diccionari enciclopèdic de la llengua catalana*, Salvat, Barcelona 1935.

³ Josep Pla, *Aigua de mar*, Destino, Barcelona 1969, p. 544.

⁴ Pere Labèrnia, *Diccionari de la llengua catalana ab la correspondència castellana y llatina*, Hereus V. Pla, Barcelona 1839, p. 683.

⁵ *Canícula*, anomenat també *Sírius*, *Estel de sant Mateu*, *Mateva*, *Guàrdia*, etc., és l'estel més brillant del cel i pertany a la constel·lació del Ca Major.